

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendőek. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél ívben.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendőek.

TÉL BEN.

*Kemény, hideg tél ; a levegő
Éles, marós, csontig ható ;
A lehellet im egyre megfagy,
S megfagy benne a hang, a szó.*

*Hajh, ily fagyos szó, ily fagyos hang
Hányszor megüti fülemet
Míg szent eszménytől lángol belsem
S a gög gúnyolva emleget !*

*Hajh, ily fagyos szó, ily fagyos hang
Tudatlan ajkról hányszor zug,
A legtisztább törekvés miatt
Lihegve ádáz, vad bosszút !*

*Fagyos, kemény tél, te utánad
Virágos, szép tavaszt várok ;
De tán sosem jövend idő, mely
Ujjászülvén megszépítette
A fagyos ember világot !*

*Hajh, ily fagyos szó, ily fagyos hang
Hányszor nyargal a levegőn,
A lélek nélküli kufárhad
„Igazát“ védve vakmerőn.*

*Hajh, ily fagyos szó, ily fagyos hang
Hányszor, de hányszor remegtet,
Midőn az arcátlan sivárság
Öldököli a szemérmestest !*

*Fagyos, kemény tél, zordonságod
Nem kinez, gyötör annyira,
Mint a fagyos, kietlen lelkek
Körültem röpkedő nyila.*

F. Varga Lajos.

Hol van a baj?

Egy időben, nem is olyan régen, napi rendben nálunk, ujságokban, gyűléseken és szóbeszédben egyházunk belső bajainak bontogatása s a megfelelő orvosságoknak keresése. Ugy tapasztalom azonban most, hogy ezekről alig esik szó már.

Más kérdések merültek fel egyházi életünkben, — a törvényhozás, az iskoláink s az egyetem ügye köti le egy idő óta úgy a vezetők, mint a lelkészek figyelmét, — a bajok orvoslására kigondolt helmissió, evangélizáció kérdése hallgat, csendesen pihen. Pedig hasztalan erősítjük a várat, ha nincsen lelkes katonasága. Hasztalan cifrázzuk ki a házat, ha nincs annak szilárd alapja.

Nálunk az alap, a melyre építkeznünk kell s a melyen református egyházaink erőssége nyugszik, hiveink vallásos buzgósága. Ez pedig a hitből s vallásos meggyőződésből származik.

No most már, ha széjjelnézünk, mit látunk? Őseink csodákat mivelő hite szunnyadóban van. Sokan csak multjéért ragaszkodnak egyházunkhoz, nem pedig jelenéért. Nagy ügygyel-bajjal beszédjük az egyház s iskolák fentartására szükséges egyházi adót. Fizetik hiveink, mert fizetni kell. Templomaink azonban üresek. Isteniszteleteinken, mely pedig egyik fokmérője a vallásos buzgóságnak, sokan esztendőkön át nem vesznek részt. Debrecenben van 4 templom a melyben vasárnaponként mondjuk vannak 4 ezeren. Hát a 48 vagy 50 ezer hol vagyon? S miért van ez?

Azt tartják sokan, hogy liturgiánk egyszerűsége, ridegsége ennek oka. Hát ebben az állításban van valami. Nem elégíti ki ugyanis ma már közönségünket annak a néhány versnek eléneklése. Több tevékeny részvételt kellene engedni neki. A közbeszótt éneklésekkel változatosabbá kellene tenni a liturgiát mint az angol református egyháznál van. Ezt célozta volna a felső borsodi egyházmegye javaslata, — de a zsinat nem fogadta el; eltette jobb időkre, Nem ért még meg annyira talán sebünk, hogy ezt az orvosságot is elő kellene venni.

Hogy nem elégíti ki isteniszteletünk hiveinket jellemzően világította meg egy tul a dunai volt református ember, ki baptistává lett. Hát ezt az embert megkérdezte egyik lelkésztársam, hogy miért hagyta el atyáinak hitét. S az ember azt válaszolta: „Én nem hagytam el atyáimnak hitét, csak egyházát, mert a református istenisztelet ridegsége miatt nem hatott reám. Egyszer üzleti dologban egy alföldi városban tartózkodtam, kíváncsiságból bementem a baptis-

ták templomába s mikor láttam, hogy milyen keveset prédikál a pap s milyen sokat énekelnek a hivek, az ének buzgósága olyan hatást tett reám, hogy baptistává lettem.“

Hát ez, ha egy is, de megszivlelendő bizonyoságtétel.

De van még nálunk más is, a miről szó eshetik s ez templomaink berendezése. A mi földmives népünk inkább télen vehet részt az isteniszteleteken. A hideg templomban azonban didereg, fázik. Itt igazán rajtunk esik: „jóllehet a lélek kész, de a test erőtelen!“ S még sem mozdulnak meg gyülekezeteink, hogy a templomokat barátságosabbá tegyék!

Node hát apáink kibirták, ki kell birnunk nekünk is mondják nagyon sokan. Csakhogy apáinknál nagyobb volt a buzgóság tüze, mint minálunk. Aztán azok edzettebb, keményebb emberek valának, mint mi vagyunk. A mai nemzedék egy részét elkoptatta a munka, másik részét pedig a kényelem. S mi ezt sem akarjuk megérteni s a kor szekeréről lemaradva, ne sőhajtozzunk, hogy üresek templomaink, buzgóság nélküliek hiveink.

De menjünk tovább. Azt mondta Báró Bánffy Dezső zsinati elnök, hogy csak a lelkészek tegyék kötelességeiket s minden rendén lesz. A lelkészek teszik is kötelességeiket s szavuk mégis kiáltó szó. Miért? Mert ma a lelkészek nem pásztorai, hanem hivatalnokai az egyháznak. Nincs meg az a bizalmas viszony közte s hivei közt, a minek kellene lenni. Ugy tekintí hive, mint fizetett emberét, kinek minden szolgáltatáért adózni kell, nem pedig úgy mint jóakaróját, lelkiatyját. De bizalmas viszony nagyobb helyeken nem is lehet a lelkész és hivei közt. Lehetetlen a mostani nagy egyházak túlnépessége mellett. S hol jelentkezik a legtöbb baj? Ezekben a nagy egyházakban. Bizony kár volt nem megszivlelni az 1881-iki zsinatnak azt az indítványt, hogy lelkészi körök állíttassanak föl. Más-kép néznénk most már ki s ha fényes egyházaink nem is lennének, de lennének fényes, hitben erős és buzgó hiveink s a megosztott de buzgóságban erős lélekkel csodákat mivelhetnénk.

No de hát ha a lelkész nem is érintkezhetik hiveivel, ott van az irott szó hatalma. Bizony ebben is édes keveset teszünk. Mig a német s angol irodalomban egész katalógusokat tesz ki az építő könyvek, iratok, lapok száma, nálunk az ilyeneket ujunkra lehet szedni. Maga a prot. irodalmi társulat, a melynek ez volna a célja, a tudományos theologia s egyháztörténelem mezején tarlózgat s a népnek pedig évenként 12 Koszoru füzetet ad. Tizenkét, egy ives füzetke több mint 3 millió protestánsnak egy

évben. S ebből is csak 30—35 ezer jön forgalomba évenként.

Nézzük csak meg a katolikusokat. Hány száz népies lapjuk, naptárjuk, építő könyveik, vallásos munkáik vannak. Adják olcsón, a hol kell ingyen, mert mint egy plébános mondta nekem, a közkassza, a katolikus alap nagy összeget fordít erre évenként. Nekünk is volna ilyen közkasszánk, közalapunk, a mely missiói célokra sokat áldoz. Van-e nagyobb, hatalmasabb missiói eszköz, mint a sajtó, s áldoz-e reá a közalap egy fillért is?

De ez az áldozat még nem lenne elég. Terjesztési eszközökről is kellene gondoskodnunk. Nehány év előtt hallottam, hogy Hódmezővásárhelyen sajtóbizottság alakult. Ott mint egyéb tekintetben is, megértették a kor szavát. Meg kellene érteni mindenütt s magának a presbyteriumnak egyik főkötelességének kellene lenni, hogy a vallásos iratok terjesztéséről gondoskodjék. Ne a lelkész árulja, mert ráfognak a gonosz lelkek, hogy azon is nyereszkedik, hanem a presbyterium munkája legyen. Oh milyen üdvös lenne ez! Milyen hatalmas eszköz lenne bajaink megszüntetésében!

Mozduljunk hát meg valahára! Tegyük valamit. Még most nem késik, még most sok az aratásra való gabona, de eljöhét az idő, hogy nem igen lesz kinek. Hadd keljen fel hamvaiból ez a dicső multu magyar református egyház, melynek ma még a multak árán meg van a maga nagy tekintélye, tisztessége, de féltő, hogy a gyenge, éktelen sok bajokkal küzdő jelen azt is elhomályosítja.

Buday János.

Felhívás

a hazai ev. ref. tanítósághoz.

Kedves Kartársaim!

Mindnyájan ismerjük már a közokt. miniszterium tervezetét a tanítói fizetések rendezése tárgyában. Hetek óta vitatjuk azt magán körökben, nyilvános gyűléseinkben. Mert szinte hihetetlennek tartjuk, hogy ez a tervezet, amelytől négy évtized szenvedéseinek megváltását reméltük, olyan éles megkülönböztetést tegyen tanító és tanító között aszerint, hogy állami, vagy felekezeti iskolában teljesíti-e *nemzetnevelő hivatását*.

Hihetetlennek tartjuk, hogy a kormány míg egyfelől a törvényhozók, sőt a hazafias közvélemény tapsai között hirdeti, hogy ebben a hazában minden népiskolának a magyar nemzeti szellemet, az egységes nemzeti gondolatot kell

szolgáltatnia, s amelyik népiskola, vagy néptanító az ellen tesz, az ellen dolgozik: annak kezéből kérlelhetetlenül kicsavarja az iskola hódító tegeverét; addig másfelől a legeszményibb magyar nemzeti szellemű népiskolákkal szemben is csak „segélyezés” álláspontjára helyezkedik, ha a szent *háromszin* mellett a felekezet vallás-erkölcsi nevelést hirdető lobogója alatt harcol a *közös nagy célért: az idők viharaival, a külső s belső ellenségek nyílt és alattomos támadásaival diadalmasan szembezállani erős magyar nemzeti állam megteremtéséért.*

Hihetetlennek tartjuk, hogy a felekezeti tanítóság éppen azon része, mely egy hosszú erkölcsi és anyagi elismerésben rideg, mostoha multban emberfölötti önmegtágadással teljesítette kötelességét a nemzetnevelés nagy munkatérén — 25—30 éves szolgálatu tanítók a legkirivóbb mellőzésben részesüljenek.

Pedig mindezeket kérlelhetetlenül igazolja a közismert tervezet, mert eszerint matematikai valóság, hogy a felekezeti tanítók fizetése a jövő tanítónemzedéké 40 évi szolgálatot véve a néptanítás alapjául, 10 évig évenként 200, 5 évig 300, 20 évig 400 koronával lesz kevesebb, mint az államiaké. A régibb szolgálatu tanítókra nézve pedig sajátságosan érthetetlenül a szolgálati évek arányában növekszik a fizetés viszonylagos mostohasága, ami pregnáns kifejezést nyer a 30 éves szolgálatánál. A 30 évet szolgált felekezeti tanító 1907 július 1-én az új fizetési rend életbelépése napján 1200 koronával, 1908 okt. 1-én, amikor az új rend kedvezése 200 koronával javít a helyzeten 1000, 1913. okt. 1-én 40 évi szolgálat után még mindig 800 koronával kap kevesebb fizetést, mint ugyanazon szolgálati idő mellett az állami tanító.

Kedves kartársaim! Országos egyesületünk választmánya úgy gondolkozik, hogy önmagunk s közvetve ref. felekezeti népiskoláink eminens érdekei követelik, hogy a ref. tanítóság, mint egy ember lépjen sorompóba s a tisztesség törvényesség, és lehetőség határai között mindent megtegyen a fizetésrendezésnek ebben a reá nézve sérelmes méltánytalan alakjában keresztülvitele ellen.

A választmány folyó hó 16-án Debrecenben tartott gyűlésében megállapította az akció tervét, részleteit, mellyel a küzdelem terére lép. Elhatározta a következőket:

a) Lehető rövid idő alatt egy nagyobb küldöttséggel járul a vallás és közokt. miniszter ur elé a fizetések méltányos rendezése ügyében. Ezt a küldöttséget az orsz. egyesület választmányi tagjai s az összes hazai ev. ref. tanítóegyesületek, nagyobb testületek megbízottai s a

ref. tanítószolgálat ügyét támogatni kész Orsz. gyűlési képviselők fogják alkotni.

b) Kérvénnyel járul a zsinathoz, hogy a maga részéről is írjon fel az államkormányhoz s erkölcsi erejének, tekintélyének egész súlyával sürgesse a felekezeti tanítók fizetésének az állami tanítókéval ugyanazonos alapon való rendezését.

c) Felhívja a hazai ev. ref. tanítóegyesületeket, testületeket, hogy egyházmegyénként s kerületenként ugyanazt kérelmezzék.

E határozatokból kifolyólag testvéri szeretettel és bizodalommal hívom fel a hazai összes ev. ref. tanítóegyesületeket, testületeket, hogy a miniszter ur önmagának elé járuló küldöttségbe nevezék meg minél nagyobb számú megbízottakat s úgy ezeket mint az egyesületek (testületek) kötelekéhez tartozó orsz. egyesületi választmányi tagokat, — akik állásuknál fogva a küldöttségnek tagjai lesznek — anyagilag támogatassák hogy a feljövételben akadályozva ne legyenek.

Megbizottaik neveit közöljék velem február hó közepéig. Egyalkalommal közöljék velem azoknak az országgyűlési képviselő uraknak is a neveit s pontos címét, akik tudomásuk szerint megnyerhetők volnának arra, hogy a küldöttségben részt vegyenek, akiket erre az elnökség lehelőleg egyenként fel fog kérni, de az egyesületek (testületek) is már előzőleg kérjenek fel.

A küldöttség fogadásának pontos idejét lapunk általában a sajtó útján fogom közzé tenni.

Az egyházmegyei egyesületek, testületek szerkesztésük meg a lehető legrövidebb idő alatt az egyházmegyékhez s kerületekhez benyújtandó kérvényeket. Ezekre nézve mintául szolgálhat a Sinka Lajos tiszt. elnökünk által megszerkesztendő s lapunk útján közzé teendő zsinati kérvény. S amennyiben lehetséges küldöttség által adják azt be az illetékes egyházi hatóságuk elnökségeinek.

Kedves kartársaim! Nagy, a ref. tanítószolgálat s a népiskola sorsának alakulására elhatározó horderejű küzdelem az amelyre hivlak benneteket arról a helyről, ahova a ti bizalmatok állított.

Azt hiszem mindnyájan egész lélekkel átérzitek ezt s felesleges minden buzdítás, minden izgatás ott, ahol maga az ügy, maga a cél a legnagyobb izgató. Remélem, hiszem s engedjétek meg, ha a követelés hangján is töletek elvárom hogy mindenki megtegye kötelességét.

Isten legyen velünk s juttassa jó végre igaz ügyünket!

Hajduhadház, 1907. jan. 22.

Simon Károly,
orsz. egyes. elnök.

* * *

Az Apponyi-féle fizetésjavítási tervezet olyan tarthatatlan elveken épült, s a nem állami alapokból fentartott iskolák tanítóit annyira sérti, hogy azt minden módon meg kell akadályozni. Erre azonban szükséges, hogy az összes nem állami tanítók összetartsanak, hogy az állami szolgálatba a felekezetektől átlépett kartársak agitációja útján a nagy állami testület kollégialis támogatása is megszereztessek s végre, hogy a hivatalos egyház s különösen a lelkészek, a tanítók igaz ügyének támogatására siessenek. Ezt követeli a felekezeti népiskolák érdeke most, de ettől eltekintve ezt követeli az igazság.

Szerk.

Debrecen és a harmadik egyetem.

Mióta a debreceni egyetem gondolata felmerült, nagyon sok terv, sürgetés, érvelés hangozott már el a mindnyájunktól annyira óhajtott szép eszme megvalósításának érdekében. De a cél talán még most sincs sokkal közelebb, mint volt a mozgalom megindításakor. Legfeljebb a nagy eszme lelkes apostolai, fáradhatatlan bajnokai hiszik, hogy nagyon közel van. Talán nem kell bizonyítanom, hogy nincs református, sőt általában protestáns gondolkodó ember, ki lelkéből nem vágyakoznék a debreceni egyetem után. A vágyakozás lelkesedést is váltott ki az emberekből már nem egyszer; a most megindult és reményekkel biztató mozgalom nem első, és sajnos, azt hiszem nem is az utolsó. Legalább míg a már többször megkísérelt, de eredményre nem vezetett csapáson haladunk.

Dr. Kristóf Györgynek e lap legutóbbi két számában megjelent magvas cikke azonban azt mutatja, hogy kezdünk a helyes útra térni; arra a helyes útra, amelyen elindultunk, de amelyről hogy-hogy nem, időközben letértünk. Érdekes volna ezt a letérést is a maga történeti fejlődésében leírni, de ez majd az egykor létrejövő debreceni egyetem, historikusának lesz a feladata. Ez alkalommal én, szerkesztő barátom engedelmével, megkísértem kiegészíteni a Dr. Kristóf fejtegetéseit, aki okoskodásának éppen legfontosabb részét, a következtetést hagyta el.

Azt mondtam. Dr. Kristóf cikke odaterelte a kérdést, ahonnan kiindult. Igen, mert a debreceni egyetem gondolata a protestáns tanárképzés sürgős szükségességének hangoztatásából fejlődött ki. Az egyetem lelkes híveinek megnyugtatóra sietek kijelenteni, hogy én is hozzájuk tartozom; de minden áron a debreceni egyetemet nem óhajtom. Csak arra akarom nyomatékosan felhívni a figyelmet, hogy ennek a kérdésnek megoldásánál az eredetileg kitűzött célt szem elől téveszteni

nem szabad. Nem csak nem szabad, de *nem lehet*, ha Debrecen évszázados hagyományából kiforgatni, az alföld magyarságát Debrecen üdvösnek bizonyult hagyományos szellemétől megfosztani nem akarjuk.

Mert hiszen nézzük meg alaposan, mi indította meg az egész mozgalmat. Az a tapasztalat, hogy a protestáns, közelebbről a református egyház saját iskoláiban képezi ki papjait, tanítóit, a theologiai és tanárképző intézetekben; saját intézeteiben képezi ki vezető világi tagjait is a református jogakadémiákon; ellenben az egyház veteményes kertjének, a mai közoktatás legfontosabb ágazatának: a középiskolának tanítóit az államra kénytelen bízni, mert ennek megfelelő intézete nincs. Régebben a klasszikus korában, a publicus preceptorok rendszerének idejében ezt az iskolafajt is maga láthatta el; de azokat az — idők szerencsére — visszahozni nem lehet, nem is akarja senki. Először tehát csak arról volt szó, hogy a református anyaszentegyháznak olyan intézete is legyen, melyben középiskolai számára a tanerőket saját hagyományainak szellemében maga képezhesse ki, a maga képére teremtsen. Soha senki nem gondolt arra az eszme felmerülésekor, sőt aztán is sokáig, hogy ez másként, mint magának a református egyháznak erejéből megvalósítható volna. Hiszen a református egyház születésétől fogva máig küzdött és küzd az anyagiakkal, de egész élete folyásában megtudta tartani önállóságát, és pedig azzal, hogy megelhetéséhez nem csak nem kért, de nem is fogadott el senkitől, saját hivatását kivéve, semmit, mert tudta, hogy az ilyenek ára van, nagy ára. . . . *A kiindulási pont tehát az volt, hogy a magyar reformátusságnak feltétlen szüksége van egy református szellemű, hagyományoktól áthatott tanárképző intézetre és azt a saját erejéből mennél előbb fel kell állítania.*

De hol? De miből? Azt gondolná az ember (már t. i. a nem magyar ember) hogy, ha mindezek meg nincsenek oldva a kérdés, annak oka az lehetett, mert a *második kérdésre* nem tudunk kielégítő feleletet találni. Pedig nem úgy van a dolog. Akármilyen szegény, akármennyire megfogyatkozott a magyar református egyház, ha egy szívvel és lélekkel magáévá teszi ez ügyet, ha a „hol?” kérdés el nem homályosítja a szemek tisztán látását: régen virágozhatnék a református tanárképző intézet. És itt szembe jutnak e lap szerkesztőjének keserű igazságot tartalmazó szavai, melyeket az ő év búcsúztatása hozott ajkaira pár héttel ezelőtt: „Nem szeretjük mi egymást, az a mi legnagyobb betegségünk; s azok munkáján, akik egymást nem szeretik, nincsen Istennek áldása.”

Debrecen magára maradt s hogy meg nem tudta valósítani egyszerre a szép tervet, ki csodálkozhatnék rajta. Kivált ha tudja, hogy még Debrecen sem tudott egyetérteni ebben a kérdésben sem.

Nem vázolom az eszme tengődését; eltemetését, meg újra feltámadását; hiszen mindez a historikus dolga, én pedig csak a dr. Kristóf okoskodásából akarom levonni a következtetést.

Csak annyit említek meg, hogy a *filozófiai fakultás érdekében* napirendre került az egyetem eszméje. Akik, a viszonyokat mérlegelve, még a fakultás megalkotását is nehéz feladatnak tartották, megijedtek a felbukkant hangzatos jelszótól s látván annak rohamos hódítását, még a fakultás létesítését is veszélyeztetve hittek. Közben az országgyűlésen újra felmerült a harmadik egyetem eszméje is s a debreceni egyetem hívei Debrecennek kezdték követelni a harmadik egyetemet, — az államtól.

S itt van az a pont, a hol az eredetileg kitűzött céltól eltértünk.

Nem vonom kétségbe, sőt erős meggyőződéssel állítom, hogy, ha valamelyik városa ennek az országnak múltjával, jelenével rászolgált arra, hogy az államhatalom egyetemet állítson fel benne, akkor első sorban Debrecen szolgált rá. Közoktatási, irodalmi tekintetben Debrecennel négyszáz esztendő óta ebben a hazában kevés város mérhető össze is, felül pedig nem multa egy sem. De épen ez a négyszáz esztendő múlt, ennek a négyszáz esztendő múltnak minden nagy szelleme a leg erősebben tiltakozik az ellen, hogy az állami egyetemet állítsunk. Még ha az állam a jelen pillanatban a mi ősi hagyományaink bélyegét, hordaná is magán.

Nem szeretném, ha valaki félreértene, s szűklátókörű felekezeti szűkölköddel vádolna meg, mikor kijelentem, hogy *a debreceni egyetem, meggyőződésem szerint csak protestáns egyetem lehet.*

Tudom, hogy a tudomány a maga tisztaságában, felül áll a felekezeten; tudom, hogy a magyar állam eszméje nem állott és soha nem is fog ellentétben állani a magyar protestáns egyház nemzeti törekvésektől megszentelt alapelveivel; tudom és lelkem teljes meggyőződéssel vallom, hogy épen a protestáns hamisítatlan alapelveknél fogva a szellem röpülését felekezeti béklyókba verni lélek elleni bűn; megengedem még azt is, hogy a netalán itt felállítandó állami egyetem szelleme nem ütköznék össze a protestáns felfogás szerinti gondolat szabadsággal, mert hiszen a középkor talán már mégis csak véglegesen és visszahozhatatlanul eltűnt; tudom, hogy nincs külön protestáns, katolikus állami stb. tudomány, mert a tudomány csak egy lehet akármilyen hitvallású ember hirdeti.

De tudom azt is, hogy mindezek a tételek, elméleti dolgok, merő abstractumok, melyeknek szint, zamatot egyéni karaktert mindig maga az ember ad; tudom, hogy a tudomány is csak olyan, mint művészet, s a műtárgytól ki nem nérvél választani a teremtő művészt? és tudom, hiszem, vallom, hogy a magyar kalvinista egyháznak, a magyar kalvinista egyház mindenkor szemefényének, Debrecennek vannak megszentelt hagyományai, melyeket magának a kalvinista egyháznak megtagadása nélkül tekinteten kívül hagynunk nem szabad.

Ezek közt a hagyományok közt legjelentősebb az, hogy az iskolák az egyház veteményes kertjei. Ezt az egyházat az iskolák teremtették meg s az iskolák tartották fenn századok véres zivatarai közt. Ennek az egyháznak minden pásztor tanító is volt hajdan s megfordítva s az fáj neki, hogy most is úgy nem lehet. Azt hiszi, mikor saját tanárképzőt akar felállítani, hogy ezt az idők követelményei által kerítésen ütött rést betömheti ezen a módon. Mert hiszen a jobb lelkeket méltán kétségbe ejtő szomorú jelenség is az, hogy ez az egy cél szolgáló két tanító rend nem tudja egymást megérteni, nem tudja erejét a közös cél elérése érdekében egyesíteni, hogy külön-külön mindenik derek munkát végez, de mindenik azt hiszi a másiktól, hogy az ő munkája ellen tör, mert nem ismerik, vagy nem akarják egymást megismerni s megismervén szeretni, támogatni. Mintha elfelejtették volna a tanítások tanítását: arról ismerlek meg benneteket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek! Nos, hát ez a hagyomány, az iskoláknak az egyház vezelő nagyjai beferradása, melyet ennek az egyháznak vezelő nagyjai soha egy pillanatra el nem felejtettek: ez teszi értetetővé, hogy Debrecenben csak protestáns egyetem lehet. Hiszen őseink már akkor gondoltak erre, mikor

hazában mai értelemben vett egyetem még nem is volt. Az 1792. országgyűlés nevezetes XXVI. törvénycikkében biztosították utódaiknak a jogot ilyenek felállítására, sok, nagyon sok keserves tanulságon okúlva.

A debreceni egyetem kérdésének megoldásánál tehát az irányadó szempontnak annak kell lennie, hogy az csak protestáns egyetem lehet. Ez következik a magyar református egyház megszentelt hagyományaiból, ez a Dr. Krisztof György megszívlelendő fejtegetéséből is.

Ezzel be is fejezhetném szerény észrevételemet. De szinte hallom a felém áramló ellenvetéseket hogy könnyű ezt állítani, okoskodással célul kitűzni, de hol vesszük rá a pénzt!

Erre az ellenvetésre ugyan akár a jezsuiták generálisának híres mondásával felelhetnék: sint ut sunt, non aut sint! Vagy legyen protestáns az egyetem, vagy ne legyen semmilyen: Akár Zrínyi Miklósnak, a híres költőhadvezérnek, a magyar nemzet fennmaradásáról szóló elmékedésével, aki szintén azt vitatta, hogy vagy a maga erején védje meg a magyar magát ellenségeitől, vagy pusztuljon el a védelemben, de se törökhöz, se némethoz ne forduljon segítségért, mert annak nagy ára van: a nemzet függetlensége. De, mert én a debreceni egyetem ügyét olyan reménytelennek mégse látom, mint rendjének sorsát az eltörlés küszöbén a jezsuita generális, és I. Lipót idején a magyarság sorsát Zrínyi: erre az ellenvetésre is előadom nagyon röviden a magam nézetét.

Könnyebb áttekinthetés céljából pontokba foglalom:

1. Debrecenben fel kell állítani a *protestáns egyetemet*, de csakis az ugynevezett csonka egyetemet theologiai, jogi és bölcsészeti fakultásokkal.

Ehhez az alapok jó része már együtt van, mert hiszen virágzó theologiai és jogi akadémiánk van, fejlődésben a bölcsészeti is, melyen két új tanszéket éppen most fog betölteni a kerület. — Ezeket kell tehát csak a kor, illetőleg az egyetem színvonalára fejleszteni. Erre már meg is van a Dóczi-féle költségvetés, melyet reálisnak kell elfogadnunk. Ha ennek a költségvetésnek tételeit vesszük alapul, meglévő, rendelkezés alatt álló vagyonunkból bizony tetemes összeg hiányzik. — De ennek az összegnek előteremtése éppen nem lehetetlen, csak az egyetemes református egyháznak akarnia kell.

Debrecen városa ugyanis tudvalévőleg sorompóba lépett komolyan az egyetem érdekében. Hisszük, hinnünk kell, hogy a lépésnek eredményei lesznek. Debrecen város közönségének erkölcsi tekintetből is legalább annyira érdekében áll a debreceni protestáns egyetem megteremtése, mint az egyetemes ref. egyháznak. Debrecennek hire, neve legalább is úgy oda van forrva a kálvinista egyházhoz, a kálvinista kollégiumhoz, mint egyéb nevezetességéhez s így csak ősi hagyományainak szellemében jár el, ha a nagynak tetsző áldozatot meghozza, amiből különben anyagi vesztesége alig lesz, mert a kiadott tetemes évi segély polgárai zsebében marad, itt költik azt el az utolsó fillérig.

Az egyházkerulettől és a várostól kiküldött tekintélyes egyetemi bizottságoknak tehát vállalva mennél előbb meg kell állapítani azt a legnagyobb összeget, amivel Debrecen városa az egyetem fentartásához évente hozzájárulhat.

2. A debreceni egyház szintén meghozza a maga hozzájárulását, sohasem is volt ellene ennek a magas eszmének, tehát fel sem lehet róla tenni, hogy most a cselekvés pillanatában visszavonuljon.

3. Ami e két tényező hozzájárulása után még

hiányozni fog, azt adja meg az egyetemes református egyház. A most felemelt államsegély igénybevételével ezt hívei megadóztatása nélkül is megteheti. De ha meg nem tehetné az államsegélyből, meg kell adóztatni híveit. Így elosztva megterhelés nélkül teheti. A mi sok volna egy egyházkerületnek, alig észrevehető lesz az ötnök. — Elvégre ezt a megadóztatást az egyház sokkal kisebb jelentőségű célok érdekében is gyakran megtehte eddig is.

4. — Az így megalkotott csonka egyetemnek orvosi fakultással teljes egyetemmé kiépítése aztán csak rövid idő kérdése. — A kormánynak feltett szándéka ugyanis az egyetemek szaporítása. Ha meg van Debrecenben a csonka egyetem, bizonyára szíves készséggel fogja hozzá adni a legelső kedvező alkalommal az orvosi fakultást. Erre a fakultásra aztán nevezhet ki ő maga tanárokat a fentartás fejében, hagyományainkat ez legkevésbé sem fogja érinteni.

* * *

Távol legyen tőlem, hogy a debreceni egyetem nagy kérdésének irányítására akarjak befolyást gyakorolni fentebbi igénytelen észrevételeimmel. Tudom, hogy ezt, még ha a kérdést kifejtettem, vagy kifejtetni akartam volna, se tehetném, mert hiszen arra nézve engemet senki meg nem kérdezett. — Csak az ezen lapban világot látott Dr. Kristóf-féle véleményből akartam azt a logikai konkluziót levonni, hogy a debreceni egyetemet másnak, mint protestánsnak elképzelni sem lehet. Különben a protestáns tanárképzéssel ott volnánk ahol ma vagyunk.

Dr. Gulyás István.

TANÜGY.

Szakvélemény

az alapítványok közigazgatási rendjéről szóló országos törvénytervezetre nézve.

Irta: *Dr. Haendel Vilmos.*

(Folytatás és vége.)

Eredményes megoldás természetesen másként nem képzelhető, mint úgy, ha e két rendbeli szabályt egymással teljes összhangban áll. E célból az állam országos törvényben (és nem rendeletben, mint azt a tervezet 27 §-a mondja,) mely az összes felekezetek előzetes meghallgatásával szerkesztendő, állapítja meg azon közjogi rendet, mely az egyházi alapítványok fölötti suprema inspectio gyakorlásának részleteire vonatkozik. E rendelkezések tehát mind a jelen törvényjavaslatba volnának legcélszerűbben fölveendő, mi kevés nehézséggel járna, mert aránylag csekély számú jogszabályról van szó, s megnyugvást inkább kelthetne, mint ha a törvény a rendeleti szabályozás fentartásával mintegy rést akarna magának nyitva hagyni, melyen át később e törvényben nyert fölhatalmazására hivatkozva, az autonómiába active belenyulhatna.

Clara pacta, boni amici; csak teljes őszinteség és

világosság mellett osztható el minden aggály, mely e rendkívül kényes ügyet lépten-nyomon kíséri.

A világi alapítványokra nézve a kormánynak szabad keze lévén, azok a közigazgatási rendjének kiviteli részleteit, rendeleti szabályozásnak is tarthatja fenn; a felekezeti ellenben megkövetelhetik, hogy mindjárt világosan lássanak, megítélhessék a törvényben vállalandó lépések horderejét összes következményeikkel együtt, hogy utóbb minden meglepetés ki legyen zárva.

Valamint a cél szempontjából való ellenőrizhetésre nézve, ugy a kezelésre nézve is, vajjon az kellő gondossággal s az alapító intencióinak megfelelőleg történik-e: az államnak betekintésre módot kell nyújtani.

Legegyszerűbben történhetné ez a II. és III. részben jelzett módon a felekezeti főhatóság által beterjesztendő évi táblázatos kimutatások útján, melyek magukban foglalják az illető egyház által azon polgári év folyamán elfogadott új alapítványokat, továbbá módosításokat, melyeknél a viszonyok változata következtében cél, vagy kezelés változtatásra van szükség, végül azokat, melyek kényszerítő okoknál fogva megszüntetendők volnának.

E két utóbbi kategoriára nézve tehát a célváltoztatás foganatba vétele, illetőleg a megszűnés iránti intézkedések foganatosítása előtt kellenne eszközölni a bemutatást.

A kezelésnek alapításszerűségét viszont a nyilvántartásnál kifejtettek értelmében, az évenként beküldendő egyházkerületi, ill. conventi jegyzőkönyvekből venné tudomásul a királyi kormány.

Tekintettel arra továbbá, hogy a jegyzőkönyvek esetleg konkrét esetekben valamely alapítvány ügyének egész állására nézve nem nyújtanak pontos, kimerítő felvilágosítást, alig lehetne kitérni a suprema inspectio-ból okszerűen kifejtendő ama végső consequentia elől, hogy egyes kivételes esetekben a vallás és közoktatásügyi kormány a szükségessé vált részletes információt magának az ügyirat csomónak beküldése, vagy vizsgálóbiztosok delegálása által meg ne szerezhesse.

Mindezen kötelezettségek a törvényben világosan kimondandók volnának, mi a jogi szabály benső természetének megfelelőleg egyúttal biztosítékot is adhatna arra nézve, hogy az államhatalom e tárgyban a jelzett korlátokon túl nem terjeszkedhetik.

Határozottan ellene kell nyilatkoznunk a miniszteri felülvizsgálati jog olyatén felfogásának, melyet a tervezet 26. §-ának második fele contemplant; ez már messze tulesap azokon a határokon, melyeket az általunk elméletileg kifejtett legfelsőbb felügyeleti jog az állami ingerentiára nézve megszab.

Bármily alapítványi ügyben hozott határozat megváltoztatásának, esetleg megsemmisítésének jogával fölrüházni a minisztert, ez egyfelől oly egyenes beavatkozás volna a felekezeti autonómiába, melyet alaptörvényeink meg nem tűrnek, másfelől oly jogositvány, melyet a kitűzött cél elérhetésének érdeke sem igényel.

Amennyiben ugyanis a jelzett módon közzétett, illetőleg benyújtott hivatalos kimutatásokból, vagy más-ként is, a miniszternek, mint akivel és aki által Ő felsége az 1848. III. t.-c.-nek megfelelőleg a legfőbb felügyeleti jogot gyakorolja, aggályai támadnának valamely felekezeti alapítvány kezelésének biztosított voltára, alapításszerűségére nézve s e kételyek a felekezeti főhatósággal folytatott tárgyalások alapján el nem oszlattatnának, megegyezés nem létesülne, ugy e tárgyban is, bármely fél kezdeményezésére a közigazgatási

biróság döntene, megállapítván azon intézkedéseket, melyeket adott esetben a felekezeti főhatóság foganatosítani tartoznék. Az actio popularis, kellő birsággal az alaptalan vagy konok perlekedés esetére, a kezelés alapítás ellensége esetén is meg kellene engedni; ugyanez áll a 34 §-ban tárgyalt intézkedési jogkörnek a miniszter általi megváltoztatására is.

Hogy azonban a közigazgatási bíróság azon helyzetben legyen, miként a vitában döntő forumként szerepeljen, vezérfonalat kell neki adni a létesítendő törvény szövegében, egyúttal megjelölve az alapítványi eljárás, kezelés főelveit.

Ha az állam, mint a közérdek eszmei személyesítője, magára kell hogy vállalja a területén létező összes alapítványok védelmét s azokért végső fokban a felelőséget, törvényileg meg kell szabhatnia azon biztonság minimumát, mellyel az alapítványok kezeltesenek.

E biztonság bizonyos garantiák megkövetelésével jár ugy az alapítványt kezelő személyek, mint az alapítvány állagának minősége, gyümölcsötetésének módja tekintetében; végül, magában foglalja az alapítványi főhatóságok, illetőleg kezelő egyének szigoruan megállapított fokozatos anyagi felelőségének rendezését.

E szempontból helyes, ha a megalkotandó törvényben az egyöntetűség és áttekinthetőség okából bizonyos általános minimális keretek állapítatnak meg, melyeknek megfelelően tartozik azután minden egyház belkörüleg készítenő szabályrendeletével saját speciális viszonyainak megfelelőleg concretisálni az országos törvényben foglalt rendelkezéseket, különös figyelemmel arra, hogy e részletes kiviteli módoszatok által az alapítványi kezelés biztonsága és rendeltetészerűségének garantiái az országos törvényben jelzett minimumon alul ne maradjanak.

Autonómiánknál fogva ki lévén zárva, hogy bármely egyházi ügyben kelt ily szabályrendelet kormányi megerősítéstől függjön: abban az esetben, ha ily szabályrendeletben a miniszter e garantiákat fennforogni nem látná, nem marad más hátra, minthogy ismét (a legfelsőbb) közigazgatási bíróság döntsön.

E vélemény azért egyúttal tagadó válasz is a 27. §. utolsó kikezdésére, mely szeriat e szabályzat hatálya a miniszter jóváhagyásától volna függővé téve.

Ez egyetemes egyházi szabályrendelet a törvény rendelkezéseinek figyelembe vételével a legnagyobb körültekintéssel lesz szerkesztendő.

Megállapítandó lesz benne teljes precizitással az egyházi szervek egész alapítványi hatásköre, a jogoknak és kötelezéseknek, különösen az állammal szemben teljes rendszere.

Melyek az alapítványi hatóságok első, másod, harmad fokozatban, milyen ezek competentiája alapítványok kezelésének elfogadása, visszautasítása körül, mi azok teendője, az alapítványok képvisellete, kezelése, bejelentése tekintetében; hogyan szerkesztendők meg és kinek hozzájárulásával az alapítólevelek stb. mind e szabályzatban kell, hogy megoldást nyerjen.

A tervezetben található amaz irányeszméket, melyeknél fogva az alapítványi vagyon kezelésének főszabályai általában ugyanazok legyenek, mint az árvavagyonyéi, (22. §.) helyeslőleg fogadhatjuk (1877. XX. t.-c.)

De helyeselnünk kell a tervezet 35. §-ban foglalt amaz intézkedések ratióját, melynél fogva külföldi és nem óvadékképes értékpapírok, továbbá ingatlanok beszerzése az alapítványok részére korlátozandó.

Mindhárom vagyonszere, utóbbinál a beltelkek ki-

vételével, a föltétlen tilalmat is ki lehetne mondani; a közgazdasági tudomány, a pénzügytan már rég ellenvétést nem tűrő határozottsággal kimutatta, hogy sem az állam, sem a kezelés természetére nézve vele egy fogalom alá eső egyház, alapítvány etc. nem arra való, hogy mezőgazdaságot üzzön (mintabirtokok és erdők kivételével); az eddigelé csak tudományos tilalom meg nem tartása okozza, hogy a jelenben is számos alapítvány az egyház, cultura kimondhatatlan kárára, ugyszólván felerészben parlagon hever, jövedelmezőségének aránytalan csekélységénél fogva.

Befejezésül még a kezelési díjakra nézve annyit, hogy bizonyára megokoltak mutatkoznak az alapítványt kezelő hatóságok korlátozása a tekintetben, mily percentjét veszik igénybe a tiszta jövedelemnek saját céljaikra, a kezelés ellenértéke fejében.

Az ág. ev. egyházi alkotmány 222. §-a 6°-os maximumot állapít meg; köztudomásu, hogy az ev. ref. alapítványok egyrészénél ez a díj a 20°-ot is eléri.

Megfelelő volna tán ott, hol a takarékpénztári betét kezelésnél számbavehetőleg fáradságosabb kezelésről nincsen szó, 10°-maximumot állapítani meg s kivételképpen ott, hol bonyodalmasabb szervezetről, nagyobb munkateljesítésről van szó, mely a kezelő hatóság személyzetét jelentékeny mértékben igénybe veszi (pl. árvaházi-intézet etc. ügyeinek ellátása) ezt a díjat legfőleg 20°-ig emelni.

Erősebb emelés kétségtelenül bágyasztólag hatna az alapítási kedvre!

„On all great things much remains to be said“ modja Bagehot, a kitünő angol író, s e mondása megtalálható ráillik alapítványi ügyeinkre. Bármennyit írjunk róla, oly nagy a kérdés, hogy még mindig marad hátra valamelyes mondani való. A fentebbiekben főképp csak a prot. felekezeti autonómiára nézve iparkodtunk nagyjából megrajzolni azt a határvonalat, melyen az állam és egyház hatáskörei érintkezhetnek, a szentesített törvényekben lefektetett alapelvek nyomán.

Bizton reméljük, hogy a magyar protestantismus előzékeny kritikája a készülő alapítványi törvénytervezet tárgyában, mely a fentebbi következtetések nyomán teljesen új átdolgozást igényel, az állam által meghallgatásra fog találni.

* * *

Erre a nagyfontosságú tárgyra ismételtelen felhívjuk az érdeklődők figyelmét. Egyben jelezzük, hogy a dr. Händel munkájának eredetijéül a 37 lapon megjelent önálló kiadás tekintendő, melyet szerző minden érdeklődőnek megküld s hogy a Lapban hibás tördelés folytán a szöveg összefüggése meg zavartatott. A 23. lap 2. hasáb 5. kikezdésig (Ez a consequentia.) a közlemény helyes. Ettől kezdve a 24. lap második hasáb 4. kikezdésig (A kérdés sarkpontja) foglaltak előrevetettek és a 2. szám, 27. lap elején végződő közlemény végére illesztendő. A 3. számtól a közlemény rendben van.

KÖZÉLETÜNK.

Példák, tanulságok.

A Debr. Prot. Lap f. é. első számának rövid közleménye, mely a fejedelmi Bethlen család egyik sarja-

dékának gr. Bethlen Aladárnak a ref. egyházból a r. kath. egyházba történt átlépéséről ad hirt, s egyszersmind gr. Lónyai Elemérnek s gr. Vay Péternek a közel multban történt apostatálását is felemlíti, adja kezembe a tollat hogy e mindenesetre szomorú esetek regisztrálásával kapcsolatban gondolataimat papírra vessem.

Bizony szomorú esetek ezek, mert hiszen főuraink nagy részének gyenge hitűségéről s talán tudatlanságáról s nemtörődömségéről nyujtanak bizonyosságot s arról hogy az a bizonyos Mammon — fájdalom — még mindig igen nagy hatalom.

Hogy a fentebb érintett áttéréseknél nem egészen őszinte meggyőződés szülte cselekményekkel van dolgunk szinte minden kétségen felül áll. Különösen az első esetnél kapcsolatos házassági körülmények nagyon gyanussá teszik a dolgot.

Nekem is van tudomásom nem egy — bizonyos tekintetben hasonló természetű házasságról a hol a nő szintén r. katolikus s óriási anyagi javak tulajdonosa s a gyermekek nemre való tekintet nélkül épen az anyagiakhoz kötött feltétel folyományaképp r. kath. vallásban neveltetnek. Tehát a gyümölcs itt még csak erőben van.

Ugy látszik r. kath. testvéreinknél a kötő- s oldó hatalom nem is olyan szűk térre szorítkozik, mint első tekintetre gondolni lehetne, hiszen ha az egyház érdeke úgy kívánja kötnék s oldanak ők házasságot is nem egyet nem tizet, de százakat. Szóval a cél szentesíti az eszközöket. Hogy aztán Isten áldása van-e az ilyen mesterséges, tekervényes uton történt házasságkötéseken, melynek célzatossága nyilvánvaló, az már szerintök mellékes. Legérdekesebb a dologban hogy ezt épen azok teszik, a kiknek szemében állítólag — sakramentum a házasság.

Önkénytelenül felevenednek előttem azok az esetek, melyekről pár évvel ezelőtt szereztem tudomást, melyek jó részben nyílt titokként állanak a nagy közönség előtt, s szinterők leginkább a városi élet, a hol mégis egyesek magáncselvényeivel az emberek nem törődnek annyira, — melyek fényt vetnek a r. kath. egyházban szokásos prozelita fogdosásnak leginkább anyagiakat igénylő formáira, melyeknek aztán a legszegényebb családok esnek áldozatul, kiket fokozatosan idegenítenek el felekezetüktől, nem kívánva kezdetben tőlük mást, mit hogy ref. templomba ne járjanak, urvacsorával ne éljenek. S mindezt a csekélységnek látszó dolgot — a mit különben esetleg eddig se igen gyakoroltak — bizonyos pénzbeli vagy más anyagi előnyért még pedig szinte havonként kijáró előnyért kívánják tőlük. Nehány év elteltével aztán már kész prédái ezek a szerencsétlenek a prozelita fogdosásnak.

Lehetne még folytatni az efféle esetek felsorolását hasábokon át kezdve a revenzálisok kierőszakolásán s végezve a más felekezethez tartozó haldoklók lelketlen térítgetésén, a mikor az ostyának erőszakos szájbatömésétől sem rettennek vissza csak hogy egy-két numerusra tegyenek szert. De hát miért folytassuk, elég ezekből izelítőül ennyi is.

De hát mit is akarnak az ilyen uton térítgető urak tulajdonképpen. Hát nem sejtik-e, hogy a bármiféle eszközzel s uton történő hódítások kora régen lejárt?! Hát nem gondolják-e, hogy az egyetlen eszköz mellyel egyik felekezet tagjai a másiktól lelkeket nyerhetnek, olyan lelkeket, melyek az illető felekezet erősítésére szolgálhatnak, egyedül a tiszta evangéliumon nyugvó szó hatalma.

Hát nem veszik észre, nem hallják a népek for-

rongásának moráját? A franciaországi események, a spanyol nemzeti ébredés, mely a csuhát magáról le-
rázni készül, vagy az olasz fővárosnak már-már szinte
a vatikánt ostromolni akaró tömegmozgalmai s szabad-
ságdalmai nem jutnak el füleikbe?

Hát nem veszik észre a népek millióinak ébre-
dését melyet a sötétségnek semmiféle hatalma sem lesz
képes megakadályozni. S nem tudják-e hogy a refor-
máció által évszázadok óta vetegetett mag kelt ott ki
s nő mind hatalmasabb és hatalmasabb fává, melynek
ágai még recsegnak-ropognak ugyan a szenvedély s
tudatlanság szülte viharok hatása alatt de hiszen élt
már az emberiség át máskor is ilyen viharokat s el-
multak azok s megnyugvás s újraébredés következtelt el
utánok.

Hát ilyen uton akarják ők egyházukat erősíteni?
Hát nem tudják, hogy az Ur összetéveszti a nem iga-
zak utát s az a mit hamisságon s hazugságon építe-
nek fel szétfoszlik, semmivé lesz mint a füst és pára,
mert nem isteni törvény kezezi annak alapját?!

Eszembe jut itt az az ember, ki fővényre építi
házát, melyet elmos az ár, megbont a szélvész s el-
hord a zivatar, hatalmas pompás palotát emel — fából
s megrakja azt műkincs-utánzatokkal, hamisítványok-
kal. Szóval a külszin megvan, az érték ugyszólván
semmi.

De hát miért is szólottam én most ezekről miért
mondottam el a fentebbieket.

Talán azért, hogy mi is igyekezzünk minden esz-
közt megtalálni a nem egészen korrekteket is megragadni
hogy főurainkat minél erősebb szálakkal kapcsoljuk egy-
házunkhoz? Vagy hogy olyan példát állítsak fel, mely-
nek követése hiábavaló s abból az egyházra háramló
eredmény semmi esetre sincs arányban a reá fordított
munkával s fáradsággal, tehát inkább más téren gyűjt-
sünk tőkét egyházunknak, mely biztosabb kamatot hoz
fáradalmaink után?

Az első ut, hol aztán az eszközök minéműsége
mellékes nem méltó hozzánk, de ha korrekt eszközöket
használnak is épen az illetők erősen kifejtett egyénisé-
génél s társadalmi állásánál s elzárkózottságánál fogva
ez utóbbi alól ugyan van egy-két elismerést érdemlő
kivétel — az eljárás nagyon nehéz; itt egyes ember
igen keveset tehet, legfeljebb az egyetemes egyház, a
mikor egyes gondnoki tanácsbirói állásokra őket meg-
nyeri, mikor aztán néha akaratlanul is érdeklődniök
kell egyházuk viszonyai iránt, a mi mindenesetre vala-
melyes kapcsolatot fejt ki az egyén s az egyház között.

Tehát inkább a második cél lebegett előttem,
mikor e sorok papírravetését elhatároztam. Példát akar-
tam állítani egyrésztől nem ugyan a követésre, de an-
nak az ellenkezőjére.

R. kath. kollegáink mindenesetre szerencsésebb
helyzetben voltak s vannak ma uri protestánsok oku-
lás példakövetés tekintetében hiszem tőlünk sokkal több-
bet tanulhattak el, mint mi ő tőlük, hiszen köztudo-
másu hogy az iskolákban rejlő óriási erőforrás s az
irodalmi uton történő befolyásolása a tömegeknek olyan
eszközei a r. kath. tanok terjesztésének, melyeket tőlünk
lestek el. A mi okulásunk az ő példájukon inkább nega-
tív irányu. Megtanulhattuk s megtanulhatjuk tőlük igen
gyakran hogy mit nem kell tennünk, hogyan nem sza-
bad eljárnunk. Így vagyunk a fenti esettel is.

Szomoruaoknak mondtam a fenti eseteket, mert
azok az emberi gyarlóságnak eklatáns példái s mivel
mindenesetre szomorú jelenség ha felekezetünk tagjait
kik arra volnának hivatva hogy mások előtt is világol-

janak a hitehagyottak között találjuk. Tulságos bankó-
dásra s kétségeskedésre azért okunk egyáltalán nincsen.
Egy tanulságot azonban mindenesetre szolgáltatnak
azok, azt a melyre olyan helyesen céloz ama bizonyos
közlemény írója midőn ezt mondja: Ezek a tények azt
bizonyítják hogy a főuri családok nem biztos támaszai
az illető egyházaknak ha nem annak szellemében nevel-
tetnek. Sőt még akkor sem, mert ők, mint kifejtett
egyéniségek feltétlenül érdekeiket követik. A népre kell
hát erősebben támaszkodni és a ref. jellemet öntuda-
tosabbá tenni hiveinkben.

Ebben meg van jelölve az irány is, melyre a
prot. papságnak épen az ingadozásnak a bizonytalan-
ságnak e napjaiban el kell szánnia magát s az ut,
melyen haladnia kell, ha az egyház jövő fejlődésének
biztos támaszt akar nyújtani.

Rohod, 1907. január 10.

Bokross Elek,
ref. lelkész.

Missiói levelek.

II. A missiói munka jellege.

A Krisztus egyháza nagy eszményekkel, és nagy
eszményekért élő társaság. Az tartozik lenni, ha igaz
egyház akar lenni, és nem bitorló. Mert a történet és
tapasztalat azt mutatja, hogy az egyház bitorló is lehet
és pedig azzá lesz mindig, ha a legmagasabb megbiza-
tást, ha a Krisztustól nyert tekintélyt csak külső ha-
talmi érdekek támogatására használja fel, nem pedig
lelki és erkölcsi áldások terjesztésére.

A Krisztus el tudta magától üzni a földi hiúság
és dicsőség ördögét, mikor a hegy tetején úgy muto-
gatta neki a világot, hogy azt vegye hatalmi pálcája
alá, de már az ő egyháza nagyon sokszor gyengének
bizonyult evvel az ördöggel szemben.

Mikor az egyház nagy tömegekkel rendelkezik, mi-
kor az egyház sok ezreit látja maga mellett az embe-
reknek, akkor rendesen elbizza magát, kevélység foglalja
el a sziveket az alázatosság helyett, és az egyház ne-
vében egyesek kormányoznak, rendelkeznek parancsol-
nak. Az egyház megtévelyedik; azt gondolja, hogy ez
az ő tiszte. És mivel annál nagyobb lehet a rendelkező
hatalom, mennél nagyobb az embertömeg, melyre a ha-
talam a lábát rá teszi, az egyház is ily szempontból
csak arra törekedett, hogy sok legyen az ember, nagy
legyen a tömeg melyet magáénak mondhat. Igen, de
mikor csak a nagy tömeg valami, az egyes ember ér-
téktelen semmivé lesz az egyház szemében. Az egyes
emberrel többé az egyház nem törődik, ha attól hasz-
not nem várhat. Az egyes ember lehet az egyháztól
akármilyen gonosz, hitetlen, lehet akármilyen nyomorult,
boldogtalan, az egyház rá se néz; az egyházat csak az
ezrek érdekeli, az egyház csak a nagy tömegeket kor-
mányozza, s vezeti.

Kell-e mondanom, hogy az egyháznak ilyen élete,
ilyen iránya nem csak hogy nem krisztusi, hanem ha-
tározottan veszedelmes is. Nem krisztusi; hiszen ne-
künk világosan előtünk áll a Krisztus élete, és mun-
kája, jól tudjuk, hogy az ő munkájának sarkpontja épen
az egyes embernek különös megbecsülése volt. Ő min-
den egyes emberben az Isten képmását látta, a halha-
talan és üdvösségre teremtett embert. Tanításában is,
de számtalan cselekedetben is értésünkre adja, hogy
mily végtelen arága előtte csak egyetlen ember is. Ta-

nitja, hogy egy megtérő felett is mily nagy öröm van a mennyben. Tanítja, hogy a jó pásztor elhagyja a 99 juhót, s utánna megy az egynek, s keresi azt mindaddig, míg meg nem találja. Ugyancsak Ő az elhullott morzsákat, és maradék kenyereket kosárba szedte. Az apró dolgokat is nagyra becsülte.

De a világi gazdagodás módjára nézve is sokszor szokták mondani, hogy aki a krajeárt megbecsüli, csak annak lesz forintja. Itt sem áll másként. Csak az olyan egyház hódít, növekedik, a melyik megbecsül minden egyes lelket. Nagynak tartja azt, és érte munkát áldozatot hoz. Ha az egyeseket semminek, vagy kevésnek nézzük, elveszítjük az ezreket is.

Ezek az igazságok a missiói munka irányítói. Keresése az egyes léleknek, utánna járás az egyesnek, érte való fáradozás, a morzsák összeszedetése.

A missiói munka jellege tehát határozottan a szolgálat. Szolgálat és nem uralkodás. A missióban élve, ennek a munkájában fáradozva, csak a szolgálatra való munka szavát halljuk; de az uralkodásra való alap egészen hiányzik. A hiuság, nagyzás, kevélység ösztöneinek itt ki kell száradni a lélekből. Mi a missióban csak a kevés embert látjuk magunk előtt; ha hozzájuk megyünk, melléjük ülünk, minden eggyessel szót váltunk. Ninesenek tágas, nagy templomok, melyekben tölünk távol, messze foglalhat helyet a gyülekezet; kicsiny szobáskákban egészen közel egymáshoz foglalunk helyet. A missiói munkában és szolgálatban nincs úgy nevezett papi tekintély, itt háttérbe szorul a hivatali állás méltósága, itt minden tekintély és méltóság csak a munkát az evangéliomot, a Krisztust illeti, mint a kinek az ereje által munkálkodunk. Mi a mi munkánkban semmi külső hatásra nem támaszkodhatunk, szinte azt is el kell felejteni, hogy lelkészek vagyunk. Nem, itt csak embereknek, és pedig gyenge embereknek, erőtlen szolgáknak kell lennünk. Ha nem ezek volnánk, vagy nem tudnánk ilyenek lenni, úgy egyfelől semmi sikerünk nem lenne fáradozásunkban, másfelől akkor a szolgálat rettenetes terhesnek, bántónak, kényelmetlennek, megalázónak, örömnélkülinek tünnek fel előttünk. És ez az állapot csak hamar összetörmé a lelket. Ha itt nem a magasságból, ha nem magától az Úrtól vesz a lelkész erőt és örömet, akkor senkitől se vesz, és akkor meg van ölte az egész élete.

És még nem csak ennyi a mi munkánk jellege. Kell még ehhez más is. Kell hozzá lelkileg temérdek sok tünni tudás, és testileg minden kényelemről lemondani tudás, fáradni, sőt szenvedni is kész akarat.

A protestáns pap munkájához általában szükségesek ezek a tulajdonok, de a missiói munkát végző lelkészen ezek feltétlenül szükségesek.

Ha az a nép, a melyik otthonából elszakadva, a végvidékekre, nemzetiségek közzé kerül, mind kivétel nélkül hitteljes, buzgó, jó és nemes lelkű egyén volna, ha mindenikben volna becsületes jó akarat, tisztességtudás, úgy még kellemes lehetne a köztük töltött idő, s jól eső az érték való fáradság, ámde a mi magyar ref. népünk ide is elhozta, és hozza az ő sok hibáit, a gyenge egyháziasságot, az erőtlen hitet, az ellenséges indulatot, a civódásra kész tulajdonságot, a jó ügyek iránti gyűlölködését, a léha természetet, a durvaságot, és a könnyelműséget.

Mennyi nagysága a szelidségnek s a szeretetnek kell hogy meg legyen bennünk, az ilyen emberekkel való érintkezésekben. Az erőt még ott is, és akkor is eltakarjuk, mikor arra igaz okunk volna, hogy éljünk vele. Tudnillik a saját egyéni erőnkét. Kiméletesen, óva-

kodva kell bánni még a rosszal is, hogy magunktól, és az egyháztól el ne taszítsuk, úgy ott meglehet mindent elvesztettünk.

Milyen vigyázatra, s figyelemre tanítja ez az állapot a missiói lelkészt! Itt meg látjuk, észre vesszük azt is, ha csak egy két ember hanyag, és hátramaradt az ő kötelességeiben. Így elfejlődtek bennünk a kis és apró dolgokat is fontosaknak tartó természet, bizonyos állandó feltés, és nyugtalanság a népünkért; és ez hajt, és ösztönöz, hogy bármikor is, és bármilyen önáldozattal is a szétszórt lelkeket megkeresni, s köztük valami jó munkát végezni szívesen készek legyünk.

És tul van az is minden kétségen, hogy az ilyen természetű munka magának a nagy, országos ref. egyháznak is csak javára szolgál.

A valódi evangéliumi szolgálatot ébren tartja az egyházban. Figyelmeztetésül szolgál arra, hogy ettől az iránytól, ettől a munkától az egyház sehoh el ne térjen messzire, sőt a nagy pontokon is ezt a missiói irányt igyekezzék az egyház érvényre juttani. A Krisztus mondá, hogy ő nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak. Ennek a nyilatkozatnak a szellemét át kell értenie az egész magyar ref. egyháznak, mennél többet fog az egyház szolgálni az embereknek, a társadalomnak, annál több lesz az áldás és az erő az egyházban.

Sehol ne várjuk, hogy az egyházat szolgálják az emberek. Szolgálja az egyház a lelkeket a Krisztus szellemének gazdasága szerint, és ebben a szolgálatban meg fogja találni az egyház a maga dicsőségét; azt hiszem sokkal jobban, mint a mennyire most bírja a dicsőséget.

Fekete Gyula.

IRODALOM.

Divat és erkölcs.

Egyházi beszéd.

(Folytatás és vége.)

Nemesak a tisztességtelen ruházódás ellen emelem fel azonban a szómat, hanem az öltözet tulhajtása ellen is. — Sok sötét bünesetnek ez a kutfurása. Kimerem mondani Isten és emberek előtt, hogy semmiféle más dolog együttvéve sem okoz annyi romlást, mint az a mai örületes erőlködés divatos nagy háztartást vinni. Sok nagy embert buktatott már ez szegyenbe. Sok bankigazgatót ösztökélt hamisításra s üzött börtönbe és ontott ártatlan áldozatok szeméből keserves könnyeket.

De minek emlegettem én ezeket a hirhedt nagy bünösöket hogy bebizonyítsam mire nem képes a mai ember csak azért, hogy fényes butorzatot, költséges háztartást, drága ruhákat mutogathasson, a mikor személyesen is ismerünk százakat olyanokat, a kiket ez a hóbort magával ragadott. Sok Washington lelkű politikus hiában gondolkoznék ez állapotok javítási módjain. Hiában várunk javulást e téren mindaddig a mig meg nem tanuljunk mindnyájan, hogy ne tegyünk a fejünkbe, ne huzzunk a lábunkra olyasmit, a miért nem

vagyunk képesek fizetni. — A költséges ruhával becstelenséget vesszünk magunkra igen sokszor.

Szerény fizetésű, kisebb állású emberek boldogtalanoknak érzik magukat, a miért nem járhatnak olyan finom ruhában, mint mások. Élnek, halnak, az ékszerért, a gyémántért, a teveszőr sálakért, a köcsög kalapért. Ezekre költik minden pénzöket, legfeljebb csak annyit hagynak, hogy szivarra divatos étkekre, no meg alkoholra elég legyen. — És elhalnak idő nap előtt. — És a lelkipásztortól azt várják, hirdesse felettök igazmondó ajakkal, hogy a kegyes élet döntötte őt korai sirba. Első rangú temetés után a vállalkozó csalódottan látja, hogy jogos díját nincs ki megfizesse. Ne állítsatok engem ilyen ember koporsója mellé mert felháborodásban ki találok mondani az igazságot, hogy a felesége szalagjai s csipkéi fojtották meg.

Egy cseppet sem csudálkozol rajta, ha azt olvasod, hogy valamilyen középület ezekkel került többbe, mint a hogy alkudva volt a mikor megtudod hogy az építő mester leányának menyaszszouyi ruhája 5000 dollárba (25,000 kor.) került. Ezer dollárt (5000 kor.) eső kásmir nem egy van a Broadway-i üzletek kirakataiban. 8000 asszony van e kettős városban (New-York és Brooklyn) öltözeteikre évenként 2000 dollárt (10,000 kor.) költenek,

Mit csinál a férfi, hogy ezt kiteljesitse? Lop! Ez az egyetlen a mit tehet.

Az elmúlt 15 év alatt hány vagyonos ember jutott koldus botra a ruházatban élelemben, butorzatban való divatozás miatt. A kísértés rendesen így támad, az ember maga mindig többet hiszen magáról és családjáról, mint mások. A feleség elpanaszolja a férjnek, hogy az a család ott az utca másik oldalán a kire rá sem mert nézni elegansabban jár, mint ők, holott az sem előkelőbb egy cseppel sem náluk. Férji udvariaságát, családi büszkeségét kelti fel. És a férj a helyett, hogy nyíltan bevallaná a lehetetlent, megerőlteti magát. Ujra ismétlődik ez a jelenet. Ekkor már nincs más mód mint elővenni egy váltót, ügyes kézzel ráirni egyik gazdag ismerős nevét. Aztán jön a bukás. A férfi a börtönbe, a nő varrógép mellé kerül. A gyermekeket magokhoz veszik a szegény rokonok, a kiket idáig nem is igen ismertek meg.

Ha valami új Shackspeare támadna, a divat tragédiáját így írná meg:

I. felvonás. Egyszerű tiszta otthon. Belép az új házaspár. Egyszerű erkölcsök, csendes boldogság.

II. felvonás. Elégedetlenség az egyszerű otthonnal. Irigykedés, ragyogni vágyás.

III. felvonás. Bőköltekezés. Nagylábon élés. Divatos varónők, masamódnék.

IV. felvonás. A társaság tetején. Előkelő ismeretség.

Finom teritékek. Hintó. Minden a mi divatos és anyagi.

V. felvonás. A szín változik. Váltó hamisítás, hitelezők, bíró, végrehajtó. Szégyen, Isten haragja. Megvettetés.

Öngyilkosság, halál; a függöny legördül. A bohózatnak vége.

Engedjétek meg, ha kimondom a lehető legsimább szavakkal, hogy igen sok férfi azért hamisít, lop, csal, azért rohan a gyalázatba, hogy felesége kosztümjeit kifizethesse, ámbár ha meg nem engedtek úgy is csak kimondom.

E hóbortos divatozás a nagy akadálya továbbá az alamizsnálkodásnak is. Férfiak és nők egyaránt oly sokat

költenek a külső hiúságra, hogy nem marad semmijök sem az Isten számára. Egy szerény morzsa sem a dusan megterített asztalokról a szenvedő Lázárok számára. Hány magát keresztyénnek tartó ember kezefejen szinte kireped az elsőrangú Palais Royal kesztyű, a mint beledugja hitvány centjét (5 fillér) lopva a perselybe. Keresztyén ember a ki 25 dolláros (125 kor.) zsebkezdővel törli le homlokát, két centet juttat csak a nyomorgóknak. Ezer dollár a divat oltárára, két cent Istenére! Isten 90-et ad nekünk minden 100 dollárból, a másik 10 a biblia szerint — Őket illeti meg. Ezen ő testamentumi dézsmarendszer szerint nem elég bőkezű-e a Jehova Isten? De nekünk ez nem elég. Kilecvenkilecet tartunk meg magunknak, Ő neki csak egyet hagyunk. Szivesebben lopok én el tőled 10 centet, ha már minden áron ezt kellene tennem, mint az Istentől egyet. Én azt hiszem, igen sok ember azért nem halad előre a vagyoni gyűjtésben olyan gyorsan a mint maga óhajtaná, mert nem ügyel az Isten törvényére: Ha ez az ember nincsen megelégedve 90 centtel 100-ból, elveszem tőle mind a 100-at és odaadom annak a ki tisztel engem.

Ez a hóbortos divatozás vonja el az emberek lelkét a nyilvános istentisztelettől is. Ti magatok is bölcsen tudjátok, milyen sok ember megyen templomba pusztán szokásból megnézni ki hogyan van öltözve. Egész templomozás alatt azon töri fejét, vagy az előtte ülő hol vásárolta divatos gallérját, az az asszony kinél csináltatta az öltözékét. Csoda-e, ha az Isten vilámlával lesújt a templomokba is? Ugy büszkélkedik sok halandó férfi s nő, kiknek testök előbb utóbb porrá fog omlani, épen a testökkel, mit a pávakakas, hanem azért beülnek a padokba, itt előveszik az énekeskönyvet és éneklük:

Emelkedj én lelkem, kibontva szárnyaid
Nemesb hazád felé.

Muló dolgok közül repülj a menyország,
Szülő hazád felé.

Az episcopalis imádságot hadd idézzem rá:
Jó Istenünk szabadíts meg minket.

E hóbortos divatozás eltompítja az elmét. Attól élesedik vagy tumpul az elménk, a mivel állandóan foglalkozunk, képzelni sem lehet elbutítóbb foglalkozást, földhöz ragadtabb szellemi munkát a divat tanulmányozásánál. Olyan embereket látok néha az utcán a kiknek felöltözközésük legkevesebb két órába került. Legalább a toalettje gondossága azt mutatja. Nehány esztendei ilyen foglalkozás annyira eltörpíti az embert üres fejü bábba változtatja át, hogy nincs az a Mc. Allistek-féle nagyító lencse, a melyen át egyetlen férfias vonást fel lehetne fedezni rajta. Mennyi jut a lelke képzésére, érzése nemesítésére annak a nőnek az idejéből, a ki éveken át nem látott más nyomtatott írást a divat képeken kívül.

Divatos fürdőkön divatos embereket láttam, kik ma már csak romjai annak, a mik egykor voltak. Arcuk beesett tagjaik petyhüdtek. Alig árulnak el egy kevés életjelt. Legfeljebb olyankor ha egy egy hölgy elesett legyezőjét rohan feladni a terem tulsó végére avagy ha elmondja erőltetten mosolyogva azokat a bókákat a miket husz évvel ezelőtt kacagva szórt maga körül.

A szelidebb formáit mutattam csak fel ennek a bűnnek. A rutabbja az, a mit elhallgattam. Ezeket zár az ki naponként a mennyországból. Kinyilatkoztatta az

a menyörgés a mely egykoron a Sinai hegy kősziklái megreszkettette volt: Ne legyenek te néked idegen isteneid én előttem. Választanod kell tehát a divat istenője és a keresztyénség Istene között. A Krisztus Atyjának házában sok hajlékok vannak, de egyetlen egy sincs a divat bolondja számára. A menyország szelid, csendes lelkek hazája. Azok számára való, a kik többet törődnek a lelkekkel, mint a testökkel.

Vagy a divat bálványozásáról kell hát lemondanod, vagy a menyországról. Mit csinálnál, ha a Huntingdoni grófnő, Selena mellé kellene állanod összehasonlítás végett, a kinek abban telt a gyönyörűsége, hogy templomokat építtessen szegény gyülekezetek számára. Mit azon bostoni uri ember mellett, a ki egy új év első napján 500 éhező árva gyermeket vendéglelt meg és a végén mindeniket egy pár lábbelivel ajándékozta meg. Mit a mai társadalom Dorcas-szai mellett, a kik tüjőket a szegény rongyos gyermekek nevében Istennek szentelik fel, égi jutalmat nyerve minden öltésökért.

Irantatok érzett szeretetem nevében kérlek beneteket, hagyjátok el a tulhajtott divatozást minden téren. Ott a verseny nyomorúságnál egyéb jutalmat nem ad. Mindig találni fogsz valakit, a ki nálad sokkal divatosabb, a kinek kesztyűje elegánsabb, palotája ragyogóbb. És ez folyton elkészerít. Vagyha te is olyanokat veszesz, nem sokára azt óhajtod, bár soha se vettél volna olyat. Az ilyen hű élet aggodalmi időnap előtt sirba döntenek. Halálos órádon érezed magad a legnyomorultabbnak.

Sok divathóst láttam már meghalni. Egy sem halt meg közülök csendesen. Két dolog kizozta őket, egy elvesztegetett élet és egy jövendő örökkévalóság. Lehetetlen volt megnyugtatni őket. Lelkük minden erejét felemésztette a divat imádása, az evangéliumot nem tudták méltányolni. Megbánásképpen csak annyit nyögtek: Óh Istenem, oh Istenem! — Ruháik ott lógtak sorban a folyosón. Egyiket sem látják többé soha. Reménytelenül halt el mindenik, készületlen ment el ama házába. Legborzasztóbb két halálos ágy a világon az, a melyiken egy férfi haldoklik delirium tremensben, és a melyiken egy nő, ki összes testi és lelki adományát a divatnak áldozta fel.

Mindnyájunknak meg kell egy napon jelennünk az örök Bíró ítélő széke előtt. Számot kell adnunk arról is, a mit testünkre felvettünk, arról is a mit lelkünktől elvontunk. Azon a napon Burr Áron azon levelei nélkül jelenik meg, miket még vén korában is fennen mutogatott, mint ifjusága bűnös hetykeségei tanubizonyosságát. Absolon is első dus hajfűrtjei nélkül. Pompadour asszonynak sem lesznek cimjei. Sok ezer férfi, nő, koruk divatjai, divatjaik nélkül. — És nagy irtózáttal tántorognak ki a külső sötétségbe. Aztán jönnek mások. Vásti, a ki szemérmes fátyolt viselt Assverus király orgiáinál (Eszter k.), Anna, a ki minden esztendőben megvarta s elvitte a templomba ott nevedő fia, Sámuel számára a kicsiny ruhácskát. — Jönek Mária és Mártha, sokan ti közületek, nővérek, feleségek, édes anyák, a kik sok megpróbáltatás árán jutottatok be a mennyekországába. Megmondotta Krisztus, kik lehetnek annak méltó tagjai: *Valaki az én mennyei Atyámnak akaratját cselekszi, az nekem az én atyámfia, nénem és anyám.* (Máté XII. 50.)

Angolból

Bokor Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A fűzesgyarmati belmissió köréből.** A hivatás szeretetnek igen szép jelét adta községünkben *Lengyel* Imre s. lelkész tanítónk, midőn 54 fi s leány iskolásnövendéknek fáradságot nem ismerő szorgalommal, türelemmel és ügyességgel betanította, s velők az uri kaszinó nagyteremben f. évi jan. hó 6. 12. 13-án tehát 3-szor előadta *Török* Imre kunhegyesi ev. ref. lelkész „Kun-Magyarok c. gyermek színművét a már 5 év óta áldásosan működő „szeretet alap“ javára. Hivatás-szeretet! Minő ismeretlen fogalom ez sokak előtt, milyen lelkicsínyelt, megvetett dolog ez a mai realis világ közpályán működő egyes stréber alakjai előtt, kik csak önző célok, egyéni s legtöbbször elvetnyújtó vágyaik elérése után törtetnek. Mily sokszor szorítják ezek hátterbe, s tiporják el a szerény, munkás, hivatásuknak élő egyedeket! Mily sokszor nemulnak el a közérdek javára megszólalt ajkak s lankadnak le annak munkálására fölemelt karok a fagyos tekintetek gunyos megjegyzések s tervszerűen szótt-font s üzött intrikák megsemmisítő hatása alatt? Hány és hány önzetlen ember lesz ennek következtében robot munkás élettelen gép. A mai társadalmi életet oly nagy mértékben átható ez átkos közvéleményen felülemelkedni, s jó lelkünk sugallatát követni, s hivatásunknak élni: igazi erény. Így mérlegelve a dolgot, méltán mondtam fönnebb, hogy szép jelét adta a hivatás szeretetnek L. I. s. lelkész tanító ur. De amidőn ezt ismételtelen jelezzük; lehetetlen megtagadni a hála és elismerés legőszintébb nyilvánítását azon férfutól, ki látnoki szemekkel, költői ihlettséggel, vallásos és hazafias érzelmekkel oly bőven megáldva Istentől megírta ezt a gyermek ifju s minden jó érzésű ember lelkületére oly mély, s maradandó jó hatást gyakorló gyermekszínművet. Egyszerű tudósításom keretén kívül esnék hosszasan foglalkozni e tárgygyal. Ugyanazért röviden csak arról számolok be, hogy a 3-szor „telt ház“ előtt kiváló sikerrel előadott s osztatlan tetszéssel fogadott, s a közönséget hazafiui s vallásos lelkesedés legmagasb fokára ragadott előadás egyházunk „szeretet alap“-ja javára melyet Nt. *Kovács* Károly lelkész ur 1902 évben kicsiny anyagi, de annál nagyobb lelki erővel megteremtett s amely rövid 5 évi fennállása alatt elesett özvegyeink s szegényeink fölségelésére pénz, liszt téli ruhákban 1560 korona értékű segélyt osztott ki 276 kor. 40 fill. levételből levonva a megfelelő jelmezekre stb. fordított 81'76 kor. kiadást: *194'64 kor. tiszta jövedelmet eredményezett.* Amidőn ismételtelen kifejezést adtunk a nagy közönség s egyházunk nevében a darab szerzője s megjelenítője iránti hála elismerésünknek, kedves kötelességgel nyugtatjuk, hogy a rendes belépti díjon felül felülfizettek: Sz. Homoki Jánosné 40 fill. Gacsári Ferencné 20 fill. Leichtmann Ignác 2 k. Petri Sándor 40 fill. Vágner István 20 fill. Beke Albert 60 fill. Kugler János 60 fill. Sas Vilmos dr. 80 fill. Schäffling Ferdinánd 80 fill. Gidai Károly 20 fill. Homoki Péterné 3'80 k. Lázár István.

— **A hol nem tanítják a vallást.** Debrecenben az ismétlő iskolákat a melyek gazdasági iskolákká alakultak átvette a város. A felekezeti tanítók kötelezettsége, a kik addig felekezeti az ismétlő iskolákat vezették és abban a vallás tanítás és a konfirmációra való előkészítést végezték megszűnt. A tanítók e körülményt alkalmas időben tudomására hozták az iskolaszékeknek, intézkedés azonban a dologban nem történt. Most hogy

az iskolai szék újra megalakult és nt. Szele György személyében új elnököt kapott, minden kommentár nélkül felhívjuk e körülményre a hatóság figyelmét és megfelelő intézkedést kérünk. Intézkedni szükséges a népiskolákban végzendő konfirmációi előkészítés ügyében is, melyet a zsinati törvény a lelkészek hatáskörébe utalt s melyet eddig a mi tanítóink minden díj nélkül lelkiismeretesen teljesítettek. Ez az intézkedés többféleképpen történhetik. Vagy katecheták beállításával vagy az eddigi módon, de a tanítók díjazásával vagy a lelkészek által közvetlenül. Akárhogyan el kell rendezni ezt a fontos kérdést, mert ma csakugyan úgy áll a dolog, hogy nagy Debrecenben a gazd. ismétő iskolákban nem tanítják a vallást, az éneket és nincs gondoskodás a konfirmációra való előkészítés ellátására nézve sem. (Beküldetett).

— **Hol a baj?** Ezt a kérdést vizsgálja Budai József beregböszörményi lelkész a mai vezércikkben és a liturgia, nagy egyházak felosztása s a közalap feladata közé sorozott népies vallásos irodalom dolgaira vonatkozólag ad különösen figyelemreméltó gondolatokat. Ezekben a dolgokban csakugyan tenni is kellene már valamit és pedig részben a lelkészértekezleteken. Ezek elé tartozik a liturgiának előkészítése, a sajtó ügyének a felkarolása, melyre a nagy egyházak fordíthatnának több gondot. A nagy egyházak felosztása, s legalább a paróchiális körök ügyében való kötelező intézkedés a kerületekre vár. Azoknak kell idevonatkozólag szabályrendeletet készíteni és intézkedni. Jó lesz emellett az egyházmegyéknek is mozogniok. A mi azonban azt a nézetet illeti, hogy az egyházak egyéb bajaival nem foglalkozunk eléggé, csak részben áll. Sok bajaink vannak ez a tényállás, és a sok bajok közt azokat tárgyaljuk, a melyek pillanatnyilag erősebben szorítanak. Hogy a lelkesi működés intensivebbé tételére nagy szükségünk van, az mind igaz. De ennek nem áll utjában az egyetem ügye, sőt ellenkezőleg, a prot. egyetem megvalósítása egyik nagy eszköze lesz annak. Képzett erőkre van nagy szükség, minden ponton, nem tekintve a tanárképzés elsőrangú fontosságára, melynek megvalósítása és az egyház érdekeivel való összhangba hozatalára ez a sokat beszélt, de még eléggé fel nem karolt prot. egyetem az egyedüli eszköz. Ennek az egyetemnek megvalósítására pedig most van alkalom és ütött az utolsó óra.

— **A felirat.** A zsinati elnökség neve alatt egy felirat panaszolja el azokat a sérelmeket, melyeket a magyar kálvinistáknak ebben a par excellence nemzeti államban a jog és vallás egyenlőség dacára még mindig kell elszenvedniök. Nagyon helyesen, de e feliratnak kikéltet volna terjeszkednie mindazokra a visszaélésekre, melyek itt nálunk az erkölcs és jog rendet veszélyeztetik. Ilyenek pedig nagy számmal vannak.

Nemcsak a régi sérelmek, hanem a jezsuiták protegálása is és a rendszer maga, mely bűnben fogantatott s mely alapjában nemzet, erkölcs és vallás ellenes.

— **Papi vagy tanítói családból** származó, magánosan álló idősebb nő teljes ellátást talál s szerény díjazásban részesül egy szintén magánosan álló tanítónő háztartásának vezetéséért. Tisztelettel kérem e lapok olvasóit, hogy ha támogatásukra szorult ösmerőseik körében tudnak valakit e meghirdetett állásra sziveskedjenek azt felhívni, hogy ajánlkozásukat tartalmazó levelökkel keressenek föl. Kenderes Jásznagykunszolonok megye január 16. Györy Lajos esperes.

— **Halálozások.** Elhunytak e hó folyamán: *Dr. Jakus Benő* Endréd község orvosa, néh. Kálmán Farkas veje, kit neje, családja (sok szép fiai) és jóbarátai ismerősei gyászolnak. *Halász Kálmán* mezőkeresztesi mérnök felesége *Pongrácz Vilma* Mezőkeresztesen. Ez a gyász több ároni s azokkal rokon család gyásza is. Gyászra hivatott a mi kedves kartársunk *Pataký Sándor* érkörtvélyesi lelkész és neje is kis 3 éves Endre fiók elvesztésével. Találjanak vigasztalást mindnyájunk részvétében.

— **Egyházi aranykönyv.** Balogh Gábor, a győri evang. reform. egyház tiszteletbeli örökös főgondnoka, a ki nejevel, Szentmihályi Etelkával együtt már több ízben hozott szép áldozatot az Ur oltárára, legközelebb 500 koronát adományozott az új templom harangjai költségének a törlesztésére. Ez az 500 korona, mint a gyülekezet lelkészehez intézet szép levélben írja, a szabadságharc honvédfőhadnagy nyugdíja, nyolcz csatában és Budavár bevételében teljesített szolgálata jutalma. Engedje az Isten, hogy a derék férfit még sokáig élvezhesse szolgálatai e nemes jutalmát.

— **(Elpusztult város.)** Messzi világrészből ismét rettenetes katasztrófa híre érkezik. Kingston városát Jamaika szigetén földrengés elpusztította. Sok emberélet esett áldozatul. A halottak száma több, min fél ezer. Január 14-én délután félnégy órakor heves földrengés volt. A földlökések egyre tartanak. Mindjárt az első földlökés után tűz ütött ki Kingstonban. A kábelállomás szintén elpusztult, a lakosság szabag ég alatt van. Az inség nagy, Kingston város lakosságának száma jóval több mint hatvanezer. Erődök, arslánok, tágas nagy kikötő, nagyszerű kertek, pompás kórházak tették nevezetessé Kingstont, a mely anglikán püspöknek és viceadmirálisnak székhelye. Ellehet képzelni, hogy ilyen városban minő nagy pusztítást tett a földrengés, mely Amerikát mostanában hol itt hol ott borzasztó mértékben látogatja.

— **Ref. egyház a szászok között.** E nagy nemzeti hivatással bíró és a magyar társadalom áldozatainak segélyével létesült egyházközségünknek sokszorosan örvendetes karácsonya volt. A kormány ugyanis mintegy karácsonyi ajándéku állapította meg régen huzódó lelkesi kongruáját, a szász nemzeti egyetem pedig kulturális, iskolai céljaira évi 2500 korona örökös segélyt szavazott meg ismételt kérésére. Most tehát már semmi akadálya nincs a szászsebesi önnálló ref. egyház megalakulásának.

— **Szép ajándék.** Horváth János galgói lakos ev. ref. egyházi gondnok és neje szül. Szedlár Józsefin 1906. nov. hó 11-én a galgói egyháznak egy ezüst urasztali kelyhet, 2 drb. aranyozott kenyérsztó tányért s 4 drb. asztalterítőt ajándékozott, valamint 1905. évi dec hó 19-én szintén a galgói egyház templomépítési-alapja ja-

vára 50 koronát adományoztak. A kicsiny leányegyház gondnoka ime, jó példával jár elől az Ur háza szerelmének cselekedetekkel való megmutatásán.

— **Az előfizetési díjak, hátrálékok és hirdetési pénzek beküldését tisztelettel kérjük. A kongruából utalványozott előfizetésekről lapunk jövő számában fogunk elszámolni.**

Tartalomjegyzék: Télben. F. Varga Lajos. — Hol van a baj. Budapest Janos. — Felhívás. Simon Károly. — Debrecen es a harmadik egyetem. Dr. Gulyás István. — Tanügy. Szakvélemény. — Közéletünk. Példák, tanulságok. Bokross Elek. — Misszió levél. — Irodalom. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **DR. FERENCZY GYULA.**

Káplán kerestetik Poroszlóra. Heves m.

Fizetése: 1. Teljes ellátás. 2. 250 kor. 3. Stóla: imás temetés: 2 k. orációs 4 k. Esketés 2 k. keresztelés 50 f. legkevesebb 100 k. 150 k. 4. Egyháztól 100 k. az ismétlősök vallás oktatásáért, heti 2 (kettő) órán át, ősztől-tavaszig. Szolgálat kettőnk között oszlik meg.

Lélekszám: 3500. Az állás febr. 1-én elfoglalható.

Pályázat.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémia tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből.

Latin és görög rendszeres nyelvészet, összehasonlító alapon irodalomtörténet szövegmagyarázatok.

Mind ez előadások összesen *kötelezőleg* legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg, megkívánatik az egyetemi magántanári képesítés a classica-philologiai szakcsoportból, a mennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzése a megválasztástól számított négy éven belül feltétlen kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem levő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, kik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelők van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII. törvénycikben szervezett országos tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év multán 5400, tíz év után 6000 koronára emelkedik; lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

E fizetésből azonban nyugdíj-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alap-

fizetés és öt izben 200-200 korona korpótlék számíttatik be.

Míg a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalmazása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lakbér és öt izben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy felsőbb-iskolánál eltöltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdíj-jogosultság szempontjából beszámíttatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által felettes hatóságuk útján, mások által közvetlenül kellőleg felszerelten, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hivatalomban folyó évi február hó 25-ig nyújtandók be.

Debrecen 1907. január hó 23-án.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskola tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből:

Magyar nyelvészet irodalomtörténet szövegmagyarázat.

Mindez előadások kötelezőleg összesen legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg megkívánatik az egyetemi magántanári képesítés a magyar irodalomtörténeti, vagy nyelvészeti szakcsoportból, amennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzése a megválasztástól számított négy éven belül feltétlenül kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem levő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, kik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelők van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII. t. c.-ben szervezett országos tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év után 5400, tíz év után 6000 koronára emelkedik lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

E fizetésből azonban nyugdíj-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alap-

fizetés és öt izben 200-200 korona korpótlék számíttatik be.

Mig a megválasztott tanár megnem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalma- zása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lak- bér és öt izben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép vagy felsőbb iskolánál töltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdíj jogosultság szempontjából beszámíttatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által felettes hatóságuk útján, mások által köz- vetlenül, kellőleg fölszerelve, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hi- vatalomban folyó év február hó 25-ig nyujtan- dók be.

Debrecen, 1907. január 23-án.

Kiss Áron,
püspök.

Löfkovits Arthur

órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u.

Egyházi készletek, keresztelő edé- nyek, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy ratára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városközi-, gyári- és lak- tanya berendezését a legelőnyöseb- ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

gőzerő berendezéssel

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban.

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitün- tetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
arany oklevelet nyert.

Ajánlja

harangöntő

műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az or- szágban Teljes szavatos- ság mellett szállit

harangokat

hármintó súlyban, nem- tetszőket feltétlenül vis- szavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősme- ró irat.

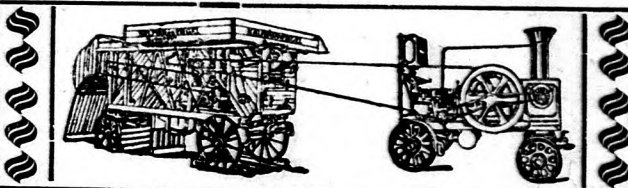
Számtalan első díjakkal és díszoklevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja ugy cséplőgép, mint malomüzemre legeggy- szerűbb benzínmotorjait, benzínlokomobiljait, va- lamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás
kittinó cséplésért!

Egyedül létező újdonság!

Ezen motorok egyenletes járásaak és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Árjegyzék ingyen! Olcsó árak részletfizetésre

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

KÖNYVNYOMDÁJA

(tulajdonos: FARAGÓ GYÖRGY)
ajánlja

modernül berendezett könyvnyomdáját a nagyérdemű közönség szives figyelmébe.

Gummi és rézbélyegzők
állandó festékpárnák,
számozógépek,
rézpecsétnyomók és
izléses nyomtatványok

gyorsan, ponosan és olcsón
DEBRECEN, Simonffy-u. 5. sz. alatt kapható.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 467 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok illetékel való újra szerelését és vertvas-harang állványokaköltségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debreczenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

☞ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ☜

A járókelőket megálítják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövegekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki-tüntetve látható, a leg-pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTÁTOTT 1845-ben.